

ค่ายจริยธรรมสำหรับครูดนตรีสู่การพัฒนาทักษะทางดนตรีของนักเรียน
โรงเรียนคุรุสภา อำเภอทองพาวงุมิ จังหวัดกาญจนบุรี
The Ethics Camp for Music Teachers to Develop a Student's
Music Skills, Kurusapa School, Tongpapoom,
Kanchanaburi Province

ชลธิชา วงษ์ทิม *¹
Chonticha Wongtim *¹

บทคัดย่อ

ค่ายจริยธรรมสำหรับครูดนตรีสู่การพัฒนาทักษะทางดนตรีของนักเรียนโรงเรียนคุรุสภา อำเภอทองพาวงุมิ จังหวัดกาญจนบุรี เป็นกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานทางดนตรีให้กับนักเรียนในเขตพื้นที่ต่างจังหวัด ที่ต้องการได้รับการพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ผ่านกิจกรรมทางดนตรี โดยนักศึกษาวิทยาลัยการดนตรีมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา และในฐานะของผู้เขียน ซึ่งเป็นผู้ช่วยอาจารย์ผู้สอนรายวิชาจริยธรรมสำหรับครูดนตรี จึงได้นำเสนอการจัดกิจกรรมดนตรีดังกล่าวในมุมมองและมิติของผู้เขียน ซึ่งนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมได้ฝึกฝนประสบการณ์ในการสอนดนตรีจากการนำองค์ความรู้และทักษะดนตรีที่ได้รับในหลักสูตรของวิทยาลัยการดนตรี มาประยุกต์ใช้เผยแพร่องค์ความรู้สู่ชุมชน รวมถึงการปลูกฝังด้านคุณธรรมและจริยธรรม จรรยาบรรณทางวิชาชีพครูในด้านของการเป็นผู้ให้ ผู้เสียสละ การเห็นถึงความแตกต่างด้านการได้รับโอกาสทางการเรียนดนตรีของเยาวชนในเขตพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศไทย การจัดกิจกรรมทางดนตรีในรูปแบบต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์ของนักศึกษา นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ของการนำเสนอผลงานทางดนตรีของนักเรียนในระยะเวลา 2 วันของการจัดกิจกรรมในค่ายจริยธรรมสำหรับครูดนตรี

คำสำคัญ : ค่ายจริยธรรม / ครูดนตรี / ทักษะดนตรี

* corresponding author, email : chonly09102540@gmail.com

¹ นักศึกษาวิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

¹ Student's College of Music, Bansomdejchaopraya Rajabhat University

Abstract

The ethics camp for Music teachers to develop a student's music skills, Kurusapa school, Tongpapoom, Kanchanaburi province, is an activity to develop basic music skills for students in provincial areas. Who want to receive various skills development through music activities by students of The College of Music, Bansomdejchaopraya Rajabhat University and as the author which is an assistant teacher for the ethics course for music teachers therefore presents the music activities in the view and dimension of the author the students who participated in the activity practiced music teaching experience by using the knowledge and musical skills gained in the curriculum of the College of Music. Applied to disseminate knowledge to the community including the cultivation of morals and ethics teacher professional ethics in terms of being a giver, seeing the differences in music youths receiving opportunities in different areas of Thailand creative music activities organized by students lead to the achievement of music presentations of students in a 2 days period of activities in the ethics camp for music teachers.

Keywords: The ethics camp / Music teacher / Music skills

บทนำ

ค่ายจริยธรรมสำหรับครูดนตรี เป็นกิจกรรมที่สามารถเรียนรู้และปลูกฝังทัศนคติ และจรรยาบรรณของวิชาชีพครูดนตรี เรียนรู้ในการเป็นผู้ให้ และมีจิตสาธารณะ โดยนำองค์ความรู้ทางด้านการสอนดนตรี และทักษะปฏิบัติดนตรีไปเผยแพร่ให้กับนักเรียนในโรงเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่ต่างจังหวัดที่ยังขาดบุคลากรทางด้านการสอนดนตรี หรือต้องการในการพัฒนาและส่งเสริมทักษะในด้านต่าง ๆ ผ่านกระบวนการและกิจกรรมทางดนตรี ทั้งนี้ ผู้เขียนได้เป็นผู้ช่วยอาจารย์ผู้สอนและฐานะเป็นจิตอาสา ได้ทำการลงพื้นที่ไปยังมูลนิธิโลกทัศน์สโมสร (ยิ้มละไม) อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี นำโดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐศรีณย์ ทฤษฎีคุณ อาจารย์ประจำวิทยาลัยการดนตรี เพื่อที่จะสำรวจพื้นที่และปรึกษาหารือ

กับคุณอัจฉริยา สิทธิกิตติศรี เจ้าหน้าที่จากมูลนิธิดังกล่าว ในการพูดคุยและหาสถานที่โรงเรียนที่จะนำนักศึกษาเข้าไปจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะทางดนตรีจากการลงพื้นที่สำรวจเบื้องต้น ได้พบว่า ที่ตั้งของมูลนิธิอยู่ติดกับโรงเรียนครูสภา ซึ่งเป็นโรงเรียนในเขตพื้นที่ ตำบลห้วยเขย่ง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี และมีการจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลจนถึงระดับชั้นประถมศึกษา ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2510 ระยะทางห่างจากตัวอำเภอทองผาภูมิประมาณ 30 กิโลเมตร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562 : ออนไลน์)

จากการสำรวจพื้นที่ก่อนนำนักศึกษาเข้าจัดกิจกรรมเมื่อเดือนธันวาคม 2561 โดยมีเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิ และอาจารย์ของโรงเรียนได้นำชมภายในโรงเรียน โดยเริ่มต้นสำรวจจากห้องเก็บอุปกรณ์ดนตรี พบว่า มีสภาพทรุดโทรม และขาดการบำรุงดูแลรักษา เนื่องจากไม่มีครูผู้สอนดนตรี ซึ่งนักเรียนจะดูแลกันเองและมีอาจารย์ผู้สอนรายวิชาอื่น ๆ ควบคุมเพียงคนเดียว ส่วนจำนวนเครื่องดนตรี พบว่ามีสภาพชำรุดโดยเฉพาะกลองและฉาบ และมีขลุ่ยรีคอร์เดอร์จำนวนมากที่ยังไม่ได้ใช้งาน ดังนั้น จึงมีการจัดบันทึกไว้เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการประชุมนักศึกษาที่กำลังจะมาทำกิจกรรมดนตรีที่โรงเรียน และเตรียมอุปกรณ์ทำความสะอาด รวมถึงวางแผนกิจกรรมได้สอดคล้องกับทรัพยากรเครื่องดนตรีของโรงเรียนที่มีอยู่นอกจากนี้ยังมีการสำรวจจำนวนเครื่องดนตรีอื่น ๆ ที่เหลือ ดังนี้

1. กลองสแนร์ จำนวน 4 ใบ
2. กลองใหญ่ จำนวน 2 ใบ
3. กลองยาว จำนวน 8 ใบ
4. ฉาบวงกลองยาว จำนวน 3 คู่
5. ฉาบวงดุริยางค์ จำนวน 2 คู่ (ชำรุด)
6. เมโลดิก้า จำนวน 15 เครื่อง (ชำรุด 2) ทั้งหมดสายเป่า

และปากเป่าชำรุด

7. ขลุ่ยรีคอร์เดอร์ จำนวน 120 เล้า (ชำรุด 24 เล้า)

ภาพที่ 1 ตัวอย่างสภาพของเครื่องดนตรีของโรงเรียนที่ชำรุดเสียหาย
(ที่มา : ชลธิชา วงษ์ทิม, 2561)

ภาพที่ 2 การสำรวจพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลก่อนวางแผนกิจกรรมทางดนตรี
(ที่มา : ชลธิชา วงษ์ทิม, 2561)

นอกจากนี้ กลุ่มสำรวจพื้นที่ ได้เข้าไปพูดคุยกับอาจารย์และนักเรียน ในโรงเรียนครุสภา เพื่อประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนได้ทราบว่า จะมีกลุ่มนักศึกษาของ วิทยาลัยการดนตรี มาทำกิจกรรมที่โรงเรียน และเป็นการสำรวจจำนวนของนักเรียน ที่จะเข้าร่วมกิจกรรม โดยมีนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ที่จะเข้าร่วม กิจกรรมดนตรี จำนวนทั้งสิ้น 65 คน ซึ่งผู้อำนวยการโรงเรียนในขณะนั้น ได้ให้ นักเรียนในระดับชั้นดังกล่าวเข้าร่วมกิจกรรมวงดุริยางค์ทั้งหมด โดยแบ่งเป็น ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 18 คน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 27 คน และระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 20 คน ในฐานะที่ผู้เขียนเป็นผู้ช่วย อาจารย์ผู้สอน ได้ทำการนำข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการสำรวจพื้นที่เบื้องต้น ไปนำเสนอ ข้อมูลเพื่อประชุมกับกลุ่มนักศึกษาที่กำลังจะมาจัดกิจกรรมให้กับนักเรียนในโรงเรียน ต่อไป โดยกิจกรรมดนตรีของนักศึกษาจัดอยู่ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2562 (ณัฐศรีณย์ ทฤษฎีคุณ, 2562 : 48)

เนื้อหา

หลังจากที่มีการสำรวจพื้นที่ และได้บันทึกข้อมูลด้านต่าง ๆ เรียบร้อยแล้ว จึงได้ดำเนินการวางแผนและจัดกิจกรรมทางดนตรีให้เหมาะสมกับจำนวนของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม และเครื่องดนตรีของโรงเรียนที่มีอยู่ให้เหมาะสมและเกิดผลสัมฤทธิ์ให้มากที่สุด จากการระดมสมองของกลุ่มนักศึกษา วิชาเลือกการสอนดนตรีชั้นปีที่ 3 จำนวน 15 คน โดยได้สรุปรูปแบบกิจกรรมที่นำไปใช้ในการสอนนักเรียน แบ่งเป็น 2 ช่วงกิจกรรม ดังนี้

1. ช่วงปรับพื้นฐานทักษะทางดนตรี

รูปแบบของกิจกรรมเป็นแบบเวียนฐาน ฐานละ 1 ชั่วโมง โดยมีการแบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม จำนวน 3 ฐาน และผลัดเปลี่ยนเวียนฐานกันไปเพื่อให้ นักเรียนได้รับองค์ความรู้อย่างทั่วถึง โดยเนื้อหาแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ฐาน จังหวะพาเพลิน 2) ฐานระดับเสียงสูง-ต่ำ และ 3) ฐานการเคลื่อนไหว เรียน เล่น เต้น ระบำ ซึ่งกิจกรรมทั้ง 3 ฐานนี้ มีการนำองค์ความรู้ และหลักการสอนดนตรีสำหรับเด็กแบบออร์ฟ ซูลเวิร์ค (Orff-Schulwerk) และยูริธึมิกซ์ (Eurhythmic) มาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมดนตรีตามบริบทของนักเรียน และเป็นกิจกรรมตัวอย่างให้อาจารย์ในโรงเรียนได้สังเกตการณ์และศึกษาเป็นแนวทาง โดยมีการใช้รูปแบบในการนำไปประยุกต์ใช้สำหรับกิจกรรมดนตรีต่อไปได้ โดยฐานกิจกรรมดนตรีประกอบไปด้วย 3 ฐานดังกล่าว มีแผนของกิจกรรมดังนี้

ฐานที่ 1 กิจกรรมจังหวะพาเพลิน

กิจกรรมการเรียนรู้เรื่องค่าโน้ต โดยใช้แนวทางและหลักการวิธีการสอนแบบออร์ฟ ซูลเวิร์ค มาประยุกต์ใช้ โดยเรียนรู้จังหวะความสั้น-ยาวของค่าโน้ตสากลต่างๆ ประกอบการใช้คำร้องแทนที่ค่าโน้ตด้วยคำว่า ทา ทิทิ เรียนรู้ทักษะของจังหวะด้วยค่าโน้ตตัวกลม (Whole note) โน้ตตัวขาว (Half note) โน้ตตัวดำ (Quarter note) และค่าโน้ตเข็บ็ต 1 ชั้น (Eighth note) นำมาแทนค่าโน้ตต่าง ๆ พร้อมทั้งให้มีการเคลื่อนไหวก้าวเดินตามค่าโน้ต การตบมือ และการใช้ร่างกายประกอบจังหวะ นอกจากจะมีการมุ่งเน้นทักษะการบรรเลงดนตรีแล้ว ยังมุ่งเน้นในเรื่องของจังหวะเป็นหลัก โดยใช้เกมเป็นสื่อในการเรียนรู้ และการใช้ร่างกายประกอบจังหวะ (Body Rhythms) ทั้งนี้ ได้มีการแบ่งออกเป็นกิจกรรมย่อย ได้แก่ 1) เกมน้องต่าย 2) ร่างกายประกอบจังหวะ 3) เกมรถไฟ

ผู้ออกแบบกิจกรรม : จิราวรรณ ศิริปัญญา วิศรุจน์ อุเทน และกิริบุตร พงศ์บริบาล

เนื้อหากิจกรรม : โน้ตตัวกลม ตัวขาว ตัวดำ และเชบ็ต 1 ชั้น ในอัตรา จังหวะ 4/4 และ 2/4

อุปกรณ์ : กีตาร์ เครื่องเคาะจังหวะ และบัตรคำ

1) “เกมน้องตาย” นักเรียนเคลื่อนไหวด้วยการกระโดดคล้าย กระต่าย เช่น เมื่อชูป้ายโน้ตตัวกลม จะต้องกระโดด 1 ครั้ง และรอจังหวะเคาะให้ครบ 4 จังหวะ หรือเมื่อชูป้ายโน้ตตัวดำ ให้นักเรียนกระโดดทั้ง 4 ครั้งตามจังหวะเคาะ เป็นต้น โดยกิจกรรมดังกล่าว เป็นกิจกรรมเริ่มต้นของการจดจำสัญลักษณ์ ค่าน้ตและปฏิบัติไปพร้อมๆกัน

2) “ร่างกายประกอบจังหวะ” นักเรียนใช้ส่วนประกอบของร่างกายเป็นสัญลักษณ์แทนค่าน้ต ดังนี้

- นำมือแตะไหล่ค้างไว้ 4 จังหวะ เมื่อเห็นค่าน้ตตัวกลม
- นำมือแตะที่หน้าอกค้างไว้ 2 จังหวะ เมื่อเห็นโน้ตตัวขาว
- นำมือแตะที่ตักทุก 1 จังหวะเมื่อเห็นโน้ตตัวดำ
- ดัดนิ้วขวา-ซ้ายให้เป็นจังหวะตามค่าน้ตเชบ็ต 1 ชั้น

กิจกรรมดังกล่าว เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากเกมน้องตาย เมื่อ นักเรียนได้เรียนรู้การจดจำสัญลักษณ์ค่าน้ตและปฏิบัติไปพร้อมๆกันแล้ว ให้ทดสอบ ด้วยกิจกรรมร่างกายประกอบจังหวะ เพื่อเพิ่มระดับการเรียนรู้ตามความซับซ้อนของ รูปแบบจังหวะมากขึ้น สอดคล้องกับแนวทางการสอนดนตรีแบบคาร์ล ออร์ฟ ที่ได้ มุ่งเน้นการสร้างจังหวะด้วยการใช้ร่างกายประกอบจังหวะ เพื่อสอนเรื่องความรู้ พื้นฐานเรื่องแบบแผนของเพลง และรูปแบบจังหวะที่แตกต่างกันผ่านการปฏิบัติด้วย ทำทางการเคลื่อนไหวร่างกาย (ธวัชชัย นาควงษ์, 2547: 11)

3) “เกมรถไฟ” ฝึกร้องเพลงรถไฟตามรูปแบบจังหวะของเนื้อร้อง เพลงรถไฟ โดยการนำค่าน้ตที่เรียนรู้ไปใน 2 กิจกรรมที่ผ่านมา นำมาประยุกต์และ เพิ่มความซับซ้อนให้เป็นบทสรุปของการทำความเข้าใจในค่าน้ต จังหวะ และนำมา ปฏิบัติเป็นกิจกรรมรถไฟได้ โดยเพิ่มระดับความซับซ้อนด้วยการร้องเพลงรถไฟ พร้อมทั้งต่อแถวยาวเป็นขบวน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จังหวะหลักโดยการย้ำทำเป็น ค่าน้ตตัวดำ และร้องทำนองเพลงรถไฟตามรูปแบบจังหวะที่กำกับในเนื้อร้อง ดังนั้น การวัดผลและประเมินผลของกิจกรรมครั้งนี้ ได้วัดผลและประเมินผลด้านทักษะ

จังหวัดด้วยกิจกรรมรถไฟ โดยการทำความเข้าใจกับค่านोटและรูปแบบจังหวัดโดยใส่เป็นทำนองการร้องเพลง พร้อมปฏิบัติไปด้วยกันได้จนเป็นบทเพลงรถไฟที่สมบูรณ์ได้ในที่สุด

ภาพที่ 3 สถานกิจกรรมจังหวัดพาเพลิน
(ที่มา : ชลธิชา วงษ์ทิม, 2562)

ฐานที่ 2 กิจกรรมระดับเสียงสูง-ต่ำ

กิจกรรมการเรียนรู้เรื่องระดับเสียงสูงต่ำ โดยใช้แนวทางและหลักการวิธีการสอนดนตรีสำหรับเด็กมาประยุกต์ใช้ โดยเรียนรู้การฟังและแยกแยะระดับเสียงสูง-ต่ำ และระดับเสียงดัง-เบา และกระตุ้นจินตนาการ และความกล้าแสดงออก รวมถึงทักษะการฟังและแยกแยะเสียงได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้ ได้มีการแบ่งออกเป็นกิจกรรมย่อย ได้แก่ 1) เกมเสียงสูง-ต่ำ 2) เกมเสียงดัง-เบา

ผู้ออกแบบกิจกรรม : ธนวัฒน์ กองผาสุข ภัทรพล วรรณประเสริฐ อติเทพ ผิว่อง ฐิติรัตน์ ศรีบุญเรือง และวรากร กอบกาญจนา

เนื้อหากิจกรรม : ระดับเสียงสูง-ต่ำ และระดับเสียงดัง-เบา

อุปกรณ์ : ชุดยูริคอร์ดเตอร์ (Recorder) เบล (Glockenspiel) และ แซ็กโซโฟน วินอว่า (Venova)

1) “เกมระดับเสียงสูง-ต่ำ” ให้นักเรียนยืนเป็นวงกลมแล้วเดินตามจังหวัดของเสียงดนตรีที่บรรเลง จำนวน 5 โน้ต โดยเริ่มต้นจากโน้ตเพียง 2 ตัว และเพิ่มจำนวนของโน้ตในระดับเสียงต่าง ๆ มากขึ้น จนครบบันไดเสียงโน้ตทั้ง 5 ตัว (Pentatonic scale) สอดคล้องกับแนวทางการสอนดนตรีสำหรับเด็กของคาร์ล ออร์ฟ ที่ควรเริ่มต้นการสอนระดับเสียงสำหรับเด็กด้วยบันไดเสียงโน้ต 5 ตัว เริ่มต้นจากโน้ตซอล-มี (G-E) จากนั้นจึงเพิ่มจำนวนของโน้ตไปเรื่อย ๆ จนครบบันไดเสียง (ธวัชชัย นาควงษ์, 2547 : 9) เมื่อมีเสียงทำนองจากเครื่องดนตรีที่มีการเป่าทำนองเสียงสูง ให้นักเรียนเดินแบบยัดตัวให้สูงขึ้น เมื่อได้ยินทำนองเสียงต่ำของเครื่องดนตรี

ให้นักเรียนเดินแบบค่อยๆย่อตัวลง และเพิ่มจังหวะที่สนุกสนานในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เรียนรู้ด้านจังหวะด้วยการเดินไปด้วย

2) “เกมระดับเสียงตั้ง-เบา” ให้นักเรียนคิดเสียงร้องของสัตว์มา 1 เสียง และให้ร้องเลียนแบบเสียงของสัตว์ จากนั้น ผู้นำกิจกรรมปฏิบัติคล้ายเป็น วาทยกร ด้วยการให้นักเรียนร้องเสียงสัตว์ตามจังหวะ พร้อมส่งสัญญาณมือให้เบาลง และดังขึ้น โดยนักเรียนต้องสังเกตท่าทางของผู้ให้สัญญาณ จากนั้น ขออาสาสมัครนักเรียนให้รับบทบาทหน้าที่เป็นวาทยกร และส่งสัญญาณมือให้เพื่อคนอื่น ๆ ปฏิบัติตามเช่นกัน

ด้านการวัดผลและประเมินผลกิจกรรมระดับเสียงสูง-ต่ำ โดยการนำเสียงของสัตว์มาร้องเป็นระดับเสียงโน้ตตามที่ได้ยิน เช่น เมื่อเครื่องดนตรีบรรเลงโน้ตเสียง โด (C) ให้นักเรียนร้องเสียงของสัตว์ให้ตรงกับเสียงโน้ตโด ทั้งนี้ ได้มีการกำหนดโน้ตเหล่านั้นด้วยคอร์ดทริยแอด ซี เมเจอร์ (C Major Triad) เพื่อให้เกิดเสียงประสานขึ้น พร้อมกำกับสัญญาณมือเพิ่มระดับความซับซ้อนด้วยความตั้ง-เบา โดยนักเรียนจะสามารถฟังและแยกแยะเสียงสูง-ต่ำ และตั้ง-เบา ได้ในที่สุด

ภาพที่ 4 กิจกรรมระดับเสียงสูง-ต่ำ
(ที่มา : ชลธิชา วงษ์ทิม, 2562)

ฐานที่ 3 กิจกรรมเดินเล่น เดินเพลิน

กิจกรรมการเรียนรู้เรื่องกิจกรรมเดินเล่น เดินเพลิน โดยประยุกต์แนวทางการสอนดนตรีแบบยูริธึมมิก (Eurhythmics) มาใช้ในกิจกรรม โดยมุ่งเน้นพัฒนาการด้านทักษะการเคลื่อนไหวของร่างกาย ประกอบจังหวะ และเป็นกิจกรรมที่กระตุ้นให้สามารถแสดงออกทางอารมณ์จากการฟังดนตรีผ่านการเคลื่อนไหวร่างกาย ตอบสนองต่อการแสดงอารมณ์ต่าง ๆ ที่สื่อสารออกมาจากการฟังเพลง สอดคล้องกับธนุรุทธ์ สุทธจิตต์ (2544 : 101-105) ที่อธิบายถึงการผสมผสานการเคลื่อนไหวของร่างกายตามแนวทางของยูริธึมมิก โดยผู้สอนจะแนะนำและชวนให้

ผู้เรียนคิดวิเคราะห์เป็นระยะ ๆ เพื่อทำการเคลื่อนไหวร่างกายตามความรู้สึก และการเคลื่อนไหวถือเป็นพื้นฐานที่ผู้เรียนควรทราบ เช่น การเคลื่อนไหวแบบอยู่กับที่ เช่น การตบมือ เหยียด หมุนตัว ให้จังหวะ โนม์ตัว เป็นต้น และการเคลื่อนไหวแบบเคลื่อนที่ เช่น การเดิน การวิ่ง การกระโดด เป็นต้น

ผู้ออกแบบกิจกรรม : วิדתธาตา แก้วศรีรุ่งโรจน์ ศุภณัฐ จันทโชติ เอกลักษณ์ ป้อมทอง ปราณีย์ ยุ่นประยงค์ และสุทธิภูมิ เพียรภักดีสกุล

เนื้อหากิจกรรม : 1) ค่านัดตัวดำ และเข้บ้ต 1 ซ้ัน 2) อ้ตรจ้งหะเบบ 4/4 3/4 และ 6/8 และ 3) ท้กษะการฟ้งและการเคล้ื่อนไหวตามจ้งหะ

อุปกรณ์ : กีตาร์ และเครื่องเคาะจ้งหะ

1) ผู้นำกิจกรรม กำหนดจ้งหะให้ 4 จ้งหะ บนอ้ตรจ้งหะในรूपเบบต่าง ๆ ท้ง 4/4 3/4 และ 6/8

2) บรรเลงกีตาร์ และเคาะจ้งหะ จากน้ันให้น้กเร้ยนฟ้งจ้งหะจากทำนองเพลงท้กีตาร์บรรเลง จากน้ันให้เคล้ื่อนไหวด่วยการเดิน การเต้ัน หรือการกระโดด ตามอ้สระ แต่อยู่บนพื้นฐานของจ้งหะท้ได้ฟ้ง พร้้อมท้งตบมือตามจ้งหะหลักในซ้ันแรกท้อ้ตรจ้งหะเบบ 4/4 โดยให้น้กเร้ยนฟ้งหาและหาจ้งหะน้บ 1 จากน้ัน เปล้ยนอ้ตรจ้งหะเป็นเบบ 3/4 และ 6/8 ไปตามล้้าตบ

3) จากน้ัน ผู้นำกิจกรรมได้บอกกตึกา โดยจะนำบทเพลงท้ัง 3 รूपเบบ ท้มีอ้ตรจ้งหะ 4/4 3/4 และ 6/8 มาบรรเลงเบบต่อนอ้เนื่องสล้บกันไป โดยไม่บอกให้น้กเร้ยนทราบ แต่จะต้องฟ้งเส้ียงและเคล้ื่อนไหวด่วยการตบมือด่วยตนเอง

4) จากน้ัน เพิ่มระดับความซ้บซ้อัน โดยออกค้้าสั่งเพิ่มเต้ิม เมือได้ยีนส้ญญาณเส้ียงค้้าว่า “เปล้ยน” หมายถ้ถึงน้กเร้ยนจะต้องเปล้ยนจ้งหะในการตบมือจ้งหะย่อย (กรณีอ้ตรจ้งหะ 4/4 และ 3/4 ตบจ้งหะย่อยเป็นเข้บ้ต 1 ซ้ันเบบอ้ตรจ้งหะธรรมตา เมือเปล้ยนอ้ตรจ้งหะเป็น 6/8 จะต้องตบจ้งหะย่อยเป็น 3 พยางค้ใน 1 จ้งหะ (Triplet)

5) เพิ่มระดับความซ้บซ้อัน โดยการออกค้้าสั่งเพิ่มเต้ิม เมือผู้นำกิจกรรมพูดค้้าว่า “หยุด” ให้น้กเร้ยนท้เดินและตบจ้งหะอยู่ หยุดน้ิง แต่จะให้ม้มีการน้บจ้งหะในใจ พร้้อมท้ง ออกค้้าสั่งใหม่ว่า “เปล้ยน” อ้กคร้ัง โดยน้กเร้ยนจะต้องกล้บมาเดินและตบจ้งหะอ้กคร้ังน้ิงให้ตรงกัน

การวัดผลและประเมินผลของกิจกรรมเดินเล่น เต้นเพลิน คือ กิจกรรมที่เพิ่มคำสั่งความซับซ้อนในข้อที่ 5) ดังกล่าว โดยนักเรียนเข้าใจในการใช้ จังหวะ สื่อสารและต้นสดการแสดงออกถึงท่าทางอย่างอิสระ ตามจังหวะที่ได้ฟัง และเรียนรู้การปฏิบัติด้านจังหวะแบบกลุ่มให้พร้อมเพรียงกัน ฝึกการนับจังหวะ ที่ถูกต้อง และแยกแยะอัตราจังหวะในรูปแบบต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง รวมถึงนักเรียน เกิดความสนุกสนาน เรียนรู้และเข้าใจเรื่องจังหวะ มีปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่ม

ภาพที่ 5 กิจกรรมกิจกรรมการเคลื่อนไหว เรียน เล่น เต้นระบำ

(ที่มา : ชลธิชา วงษ์ทิม, 2562)

จากกิจกรรมที่ผ่านมาทั้งกิจกรรมปรับพื้นฐานทักษะทางดนตรี โดยใช้ รูปแบบของกิจกรรมฐาน พบว่า นักศึกษาได้มีส่วนร่วมต่อการจัดกิจกรรม เพื่อถ่ายทอดและพัฒนาทักษะองค์ความรู้ทางดนตรีให้กับนักเรียน และเป็นแนวทาง ให้อาจารย์ในโรงเรียนได้สังเกตการณ์กิจกรรมในการเรียนรู้เพื่อไปปฏิบัติประยุกต์ใช้ กับนักเรียนต่อ ซึ่งนักศึกษาได้ฝึกฝนในด้านของการเป็นผู้ให้ การยอมรับ ในความแตกต่างระหว่างบุคคล การเรียนรู้หน้าที่ในฐานะความเป็นครูดนตรีที่เป็น ผู้ให้อย่างแท้จริง และสร้างความสนุกสนานเป็นกันเองให้กับนักเรียนในโรงเรียน และมีแบบอย่างคือเจ้าหน้าที่จากมูลนิธิโลกทัศน์สมสร (ยิ้มละไม) ที่เป็นตัวอย่างและ แนวทางในการแนะนำข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับนักเรียนที่อยู่ในเขตชายขอบของ ประเทศไทยที่ยังไม่ได้รับโอกาสทางกิจกรรมดนตรีเท่าที่ควร เนื่องจากยังไม่มี ครูผู้สอนดนตรี บุคลากรที่เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีมาจัดกิจกรรมในรูปแบบดังกล่าว มากนัก จึงนับว่าเป็นโอกาสอันดีที่เจ้าหน้าที่มูลนิธิฯ ได้เรียนรู้การจัดรูปแบบกิจกรรม ดนตรีของนักศึกษาเป็นแบบอย่างในการนำไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมของมูลนิธิให้กับ นักเรียนโรงเรียนดังกล่าวและเขตพื้นที่ใกล้เคียงให้ได้รับโอกาสในกิจกรรมดนตรี รูปแบบนี้ต่อไป

2. ช่วงสอนทักษะการปฏิบัติเครื่องดนตรีสำหรับวงดุริยางค์

สำหรับช่วงทักษะการปฏิบัติเครื่องดนตรีสำหรับวงดุริยางค์ เป็นช่วงของกิจกรรมที่หลังจากนักเรียนได้รับทักษะพื้นฐานทางดนตรีเบื้องต้นจากการเข้าฐานกิจกรรมแล้ว จึงทำการแบ่งกลุ่มตามเครื่องดนตรีเป็นเวลา 3 ชั่วโมง และจะทำการฝึกซ้อมเพิ่มเติมอีกในวันถัดไปอีก 5 ชั่วโมง โดยกำหนดให้มีการสรุปผลสัมฤทธิ์ในช่วงของการเรียนทักษะปฏิบัติวงดุริยางค์ในวันสุดท้าย

1) ขั้นตอนการเตรียมความพร้อมและการเลือกเครื่องดนตรี

กลุ่มนักเรียนนำเครื่องดนตรีออกมาทำความสะอาด พร้อมแบ่งประเภทของเครื่องดนตรี และจัดกลุ่มเครื่องดนตรีตามความสนใจของนักเรียน

ภาพที่ 6 แนะนำการดูแลรักษาและทำความสะอาดเครื่องดนตรีให้นักเรียน
(ที่มา : ชลธิชา วงษ์ทิม, 2562)

การแบ่งกลุ่มเลือกเครื่องดนตรีตามความสนใจ โดยมีการแบ่งและแนะนำประเภทของเครื่องดนตรีจากกลุ่มนักศึกษา เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ประเภทของเครื่องดนตรีทุกชนิดที่มีอยู่ในโรงเรียน และให้เลือกจัดกลุ่มแบ่งตามความเหมาะสมกับจำนวนของเครื่องดนตรีและจำนวนของนักเรียน

ภาพที่ 7 การแบ่งกลุ่มเลือกเครื่องดนตรี
(ที่มา : ชลธิชา วงษ์ทิม, 2562)

2) ขั้นตอนการสอนเครื่องดนตรี

การสอนเครื่องดนตรีโดยแบ่งกลุ่มออกเป็นชุดการแสดงตามเครื่องดนตรีประเภทต่าง ๆ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเครื่องเคาะจังหวะ (Percussion) กลุ่มขลุ่ยรีคอร์เดอร์ และกลุ่มเมโลดิกา (Melodica) ซึ่งแต่ละชุดการแสดงนั้น นักศึกษาได้ออกแบบและจัดเตรียมการฝึกซ้อมเป็นเวลา 8 ชั่วโมง ประกอบไปด้วย 3 ชั่วโมงในวันแรก และอีก 5 ชั่วโมงในวันถัดไป

ภาพที่ 8 การสอนของกลุ่มการแสดงขลุ่ยรีคอร์เดอร์
(ที่มา : ชลธิชา วงษ์ทิม, 2562)

ภาพที่ 9 การสอนของกลุ่มการแสดงเครื่องเคาะจังหวะ
(ที่มา : ชลธิชา วงษ์ทิม, 2562)

ภาพที่ 10 การสอนของกลุ่มการแสดงเครื่องเมโลดิกา
(ที่มา : ชลธิชา วงษ์ทิม, 2562)

จากการแบ่งกลุ่มเครื่องดนตรีต่าง ๆ และการออกแบบการแสดงสำหรับนักเรียน เป็นแนวคิดของกลุ่มนักศึกษาที่ออกแบบและเตรียมความพร้อมจากการนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจพื้นที่มาประยุกต์และวางแผนเพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเรียบเรียงและสร้างแบบฝึกหัดสำหรับการปฏิบัติเครื่องดนตรีให้กับนักเรียน การสอนอ่านโน้ตสากล เพื่อเป็นการปลูกฝังและเรียนรู้ให้นักเรียนสามารถฝึกซ้อมดนตรีด้วยตนเองได้โดยปราศจากครูผู้สอนดนตรี เมื่อนักเรียนสามารถอ่านโน้ตเองได้แล้ว ก็สามารถบรรเลงบทเพลงที่หลากหลายและฝึกซ้อมด้วยตนเอง หรือปลูกฝังในระบบของพี่สอนน้อง เพื่อเป็นการพัฒนาวัฒนธรรมของการอยู่ร่วมกัน และการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเห็นคุณค่าในตนเองในฐานะรุ่นพี่ที่ถ่ายทอดทักษะดนตรีให้แก่รุ่นน้อง โดยมีครูเป็นเพียงผู้แนะนำและชี้แนะแนวทางในกิจกรรมแบบภาพรวม จากการเรียนการสอนทักษะการบรรเลงเครื่องดนตรี โดยในวันสุดท้ายของกิจกรรมทางดนตรีค่ายจริยธรรมสำหรับครูดนตรี ได้มีการแสดงผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนจำนวน 3 กลุ่ม และให้นักเรียนในระดับชั้นอื่น ๆ เป็นผู้ชม และครู อาจารย์ ผู้บริหารของโรงเรียนคุรุสภา เจ้าหน้าที่จากมูลนิธิโลกทัศน์ สโมสรร (ยิ้มละไม) มาให้กำลังใจและชมการแสดงเป็นจำนวนมาก

ภาพที่ 11 การแสดงผลสัมฤทธิ์ของค่ายจริยธรรมสำหรับครูดนตรี

(ที่มา : ชลธิชา วงษ์ทิม, 2562)

นอกจากนี้ นักศึกษายังใช้ทักษะการปฏิบัติดนตรีของตนเองมาถ่ายทอดทักษะให้กับนักเรียน ซึ่งครูดนตรีจะต้องสามารถสอนเครื่องดนตรีได้อย่างหลากหลาย และมีแนวคิดใหม่ ๆ ในการออกแบบการแสดงผลสัมฤทธิ์ของกิจกรรมดนตรีได้อย่างมีอาชีพ รวมถึงการเรียนรู้ขั้นตอนและความสำคัญของกิจกรรมดนตรีสำหรับเด็ก ก่อนเข้าสู่การปฏิบัติทักษะเครื่องดนตรี โดยปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อดนตรี ให้นักเรียนเกิดความสนใจที่อยากจะเล่นดนตรีต่อ และปรับพื้นฐานทางดนตรีด้วยกิจกรรมดนตรีสำหรับเด็กนำไปสู่การจัดการแสดงทักษะบรรเลงเครื่องดนตรีในชั้นสูงต่อไป ในเชิง

ของจริยธรรมวิชาชีพของครุตนตรี พึ่งคำนี้ถึงการเป็นผู้ให้ความรู้ โดยแยกแยะบทบาท ศักยภาพและความสามารถของตนเองที่มีอยู่ ไม่เพียงแต่การบริจาคสิ่งของและทรัพย์สินสู่ชุมชนที่ขาดแคลนเท่านั้น แต่ในฐานะของนักศึกษาครุตนตรี จะต้องใช้องค์ความรู้ที่มีอยู่ รวมถึงทักษะศักยภาพ ความสามารถทางดนตรีของตนเองเพื่อสร้างประสบการณ์ทางการสอนดนตรี และการเผยแพร่ความรู้ทางดนตรีให้กับนักเรียนในชุมชนที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย

ดังนั้น ค่ายจริยธรรมสำหรับครุตนตรีสู่การพัฒนาทักษะทางดนตรีของนักเรียนโรงเรียนครูสภา อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี จึงเป็นประสบการณ์ที่สำคัญในการพัฒนาทักษะทางการสอนดนตรีสำหรับนักศึกษาที่กำลังจะสำเร็จการศึกษาไปประกอบอาชีพครุตนตรี ให้เกิดองค์ความรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง นอกเหนือจากการเรียนในชั้นเรียน การเขียนรายงาน และการเพียงสังเกตการณ์เพียงอย่างเดียว แต่จะทำให้หน้าประสบการณ์และปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการลงมือทำ ไปปรับปรุงในข้อบกพร่องของตนเอง และกิจกรรมที่ออกแบบให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น รวมถึงการแก้ไขสถานการณ์อย่างฉับพลัน โดยนำองค์ความรู้ หลักการ และทฤษฎีมาใช้จริงให้เกิดประโยชน์และแก้ไขปัญหได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนรู้ชุมชนในเขตพื้นที่ต่าง ๆ ความแตกต่างของการได้รับโอกาสทางการศึกษา ให้เกิดจิตสำนึกและการปฏิบัติตนให้อยู่ในหลักจรรยาบรรณวิชาชีพครู เรียนรู้การเป็นผู้ให้ ผู้เสียสละ การทำงานเป็นทีม และสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัว

3. ด้านคุณธรรมจริยธรรมที่เกิดขึ้น

ในการจัดกิจกรรมค่ายจริยธรรมสำหรับครุตนตรีในครั้งนี้ ผู้เขียนในฐานะที่เป็นนักศึกษาติดตามการทำงานของโครงการมาโดยตลอด จึงได้เล็งเห็นว่า คุณค่าของคุณธรรมจริยธรรมที่เกิดขึ้นนั้น ไม่เป็นเพียงการเป็นผู้ให้เพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นผู้รับ โดยการได้รับรู้และสัมผัสกลุ่มนักเรียนในเขตที่อยู่ห่างไกล โดยเฉพาะเขตชายขอบที่ยังคงต้องการบุคลากรครูผู้สอนดนตรีเป็นจำนวนมาก เนื่องจากกิจกรรมดนตรีและวิชาดนตรี เป็นวิชาที่นักเรียนชื่นชอบ และนักเรียนได้เห็นคุณค่าในตนเอง ได้มีความกล้าแสดงออกด้วยการเล่นดนตรี รวมถึงสภาพของเครื่องดนตรีที่ยังต้องได้รับการดูแลและซ่อมแซม และการเพิ่มจำนวนของเครื่องดนตรีให้เพียงพอต่อนักเรียนในโรงเรียนให้สามารถจัดกิจกรรมและงานบริการชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียงต่อไปได้ ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียน นักเรียน ครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่มูลนิธิ ผู้ปกครอง และคนในชุมชนที่มีความเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน

ในด้านของนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการฯ พบว่า นักศึกษามีความภาคภูมิใจต่อการได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมค่ายจริยธรรมสำหรับครูดนตรีในครั้งนี้ ซึ่งหลาย ๆ คนไม่เคยมีประสบการณ์ในการสอนดนตรีสำหรับนักเรียนในพื้นที่ต่างจังหวัดมาก่อน ทำให้พบกับอุปสรรคและปัญหามากมายที่รอการแก้ไข และต้องแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้า โดยมีอาจารย์เป็นผู้ควบคุมและให้คำแนะนำ นักศึกษาได้ตระหนักถึงหน้าที่ของความเป็นครูโดยแท้จริง และเข้าใจในหลักจรรยาบรรณทางวิชาชีพครู ทั้งต่อตนเองในด้านของการสร้างบุคลิกภาพของตนเองให้เป็นแบบอย่างที่ดี การพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถต่อการเผยแพร่ถ่ายทอดองค์ความรู้ทางดนตรีให้แก่สังคม จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการซึ่งเป็นนักเรียน ได้แก่ การเอาใจใส่ช่วยเหลือ และส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องและดีงาม จากการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี การแต่งกายเรียบร้อย และการสื่อสารที่จะต้องระมัดระวังเป็นอย่างยิ่งในการจัดกิจกรรมครั้งนี้

จากบทความนี้ เป็นเพียงการนำเสนอในมุมมองและมิติของผู้ช่วยควบคุมกิจกรรม และนับเป็นประสบการณ์ที่ดีที่ได้ร่วมสอน และร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่น่าสนใจ และนำมาเผยแพร่เป็นบทความทางวิชาการ ประกอบกับการนำเสนอรูปภาพประกอบการอธิบายกิจกรรมโดยส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการคำนึงถึงสิทธิการคุ้มครองเด็กจากการเผยแพร่ภาพเด็กและเยาวชนด้วยการไม่เปิดเผยใบหน้าผ่านสื่อต่าง ๆ และด้วยวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ตามความเหมาะสม สอดคล้องกับแนวทางการนำเสนอของณัฐศรีณย์ ทฤษฎีคุณ (2562 : 157-158) เรื่องของแนวทางในการปกป้องสิทธิเด็กจากสื่อออนไลน์และสื่อเผยแพร่ในรูปแบบต่าง ๆ ในฐานะครูดนตรีและจรรยาบรรณวิชาชีพ อาจเป็นการละเมิดสิทธิและการเผยแพร่ภาพเยาวชนที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะโดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้ปกครอง

กิจกรรมค่ายจริยธรรมสำหรับครูดนตรีจะประสบความสำเร็จไม่ได้ หากขาดการสนับสนุนจากทุก ๆ ฝ่าย อาทิ ผู้บริหารวิทยาลัยการดนตรี ที่ให้โอกาสและสนับสนุนอนุเคราะห์งบประมาณในการดำเนินกิจกรรม คุณวรพจน์ ทิพย์ถนอม หัวหน้าสำนักงานคณบดีวิทยาลัยการดนตรี ที่เป็นผู้แนะนำด้านการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก ทำให้ได้ทราบถึงกระบวนการในการประสานงานจัดกิจกรรมกับหน่วยงานภายนอกอย่างมืออาชีพ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐศรีณย์ ทฤษฎีคุณ ที่เป็นผู้ริเริ่มกิจกรรมค่ายจริยธรรมสำหรับครูดนตรี โดยเห็นประโยชน์จากกิจกรรมที่นักศึกษาได้รับ สู่การเผยแพร่องค์ความรู้สู่ชุมชนอย่างทั่วถึง นักศึกษาชั้นปีที่ 3

กลุ่มวิชาเลือกการสอนดนตรีทุกท่านที่ออกแบบ วางแผนกิจกรรมดนตรีที่น่าสนใจ และเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน ขอขอบคุณนายอภิสิทธิ์ มาศวิเชียร นายสมพงษ์ ปั้นทอง และนายพิทยุทธ์ สมทิพย์ คณะนักศึกษารุ่นพี่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ รายวิชาจริยธรรมสำหรับครูดนตรีที่คอยประสานงาน ควบคุมดูแลและช่วยเหลือ อาจารย์ผู้ควบคุมกิจกรรมให้สามารถดำเนินกิจกรรมได้ประสบผลสำเร็จ รวมถึงท่าน ผู้อำนวยการโรงเรียน และคณาจารย์โรงเรียนครูสภา ที่อำนวยความสะดวก และให้การต้อนรับอย่างอบอุ่นตลอดระยะเวลาที่ทำการกิจกรรม และคุณอัจฉริยา สิทธิกิตติศรี เจ้าหน้าที่จากมูลนิธิโลกทัศน์สโมสร (ยิ้มละไม) อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ที่คอยให้ความช่วยเหลือ ติดต่อประสานงาน เป็นวิทยากรผู้ให้ความรู้แก่นักศึกษาด้านการจัดกิจกรรมทางศิลปะและดนตรีให้กับเด็กในชุมชนชายขอบจังหวัดกาญจนบุรี การบรรยายให้ความรู้ถึงสถานการณ์ของชุมชนโดยรอบ และการพัฒนาเยาวชนในเขตพื้นที่ด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ตามประสบการณ์ของวิทยากร ดังนั้น กิจกรรมค่ายจริยธรรมสำหรับครูดนตรีในครั้งนี้ นับเป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ในหลากหลายด้าน และได้รับความรู้ทางประสบการณ์ดนตรีและความสัมพันธ์อันดีของมิตรภาพจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่ทำให้เกิดกิจกรรมดนตรีที่มีประโยชน์ต่อชุมชน

บรรณานุกรม

- ณัฐศรีณย์ ทฤษฎีคุณ. (2562). **ค่ายจริยธรรมสำหรับครูดนตรี**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- _____. (2562). ครูดนตรี กับการปกป้องสิทธิและคุ้มครองเด็ก. **วารสารดนตรีบ้านสมเด็จเจ้าฯ**. 1(2), 149-160.
- ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2544). **พฤติกรรมการสอนดนตรี**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธวัชชัย นาควงษ์. (2547). **การสอนดนตรีสำหรับเด็กตามแนวทางของคาร์ล ออร์ฟ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). **ระบบสารสนเทศเพื่อบริการการศึกษา : กลุ่มสารสนเทศ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3**. [ออนไลน์]. ได้จาก: https://data.bopp-obec.info/emis/schooldata-view.php?School_ID=1071020086&Area_CODE=7103, [สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2562].